

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Spänningssökande flickor och känsliga pojkar

En kvalitativ textanalys av kön(sroller) och sexualitet i barnlitteratur

Emelie Gydenius och Jenny Ödling

Kandidatuppsats SOPA 63

VT 2017

Antal ord: 13 570

Handledare: Eva Palmblad

Abstract

Authors: Emelie Gydenius and Jenny Ödling

Title: Thrill-seeking girls and sensitive boys; a qualitative literary analysis of children's literature

Supervisor: Eva Palmblad

Assessor: Tove Harnett

In this bachelor thesis, we have analyzed gender, gender roles and sexuality in children's literature. We have used five of the most read children's books from the city library in Lund, of the age category six to nine, to do a qualitative literary analysis. By using the theoretical concept of gender and sexuality and by being inspired by Nikolajeva, a professor in children's literature, we have throughout this analysis discovered that gender roles still exist in current children's literature. However, we did find that the boundaries between sexes are getting vaguer, which indicates a change in gender roles. For instance, in children's books published in 2016 the young girls could be thrill-seeking and strong, while boys could be sensitive and careful. This spoke against our theoretical explanation of the expectations of these roles. Furthermore, when analyzing our material sexuality was almost completely absent, but the absent of it will be discussed.

Keywords: Children's literature, children's books, children's picture books, heteronormativity, gender

Tack till...

De som stöttat oss under de månader vi varit försjunkna i det vetenskapliga skrivandets värld.

Särskilt tack till Eva Palmblad, för din handledning och uppmuntran under skrivandets gång.

Innehållsförteckning

Problemformulering	5
<i>Förankring i socialt arbete</i>	6
<i>Syfte</i>	7
<i>Frågeställningar</i>	7
Avgränsningar och förtydligande av begreppet kön	7
Tidigare forskning	8
<i>Barnlitteratur och könsroller</i>	8
<i>Barnlitteratur kring normer i parallell forskning</i>	11
<i>Barnlitteratur och barns reaktioner</i>	12
Teori	13
<i>Socialkonstruktivism</i>	13
<i>Teoretiska begrepp</i>	13
Kön.....	13
Sexualitet.....	14
Metod och urval	16
<i>Metodmässiga överväganden</i>	16
<i>Metodens fördelar och begränsningar</i>	16
<i>Urval</i>	17
<i>Genomförande</i>	19
<i>Kodningsmall</i>	19
<i>Metodens tillförlitlighet och äkthet</i>	21
<i>Ansvarsfördelning</i>	22
<i>Forskningsetiska överväganden</i>	22
Analys och resultat	23
<i>Bilderböcker</i>	24
Bu och bä får besök.....	24
Mamma Mu simmar.....	26
Här kommer MC-polisen.....	30
<i>Kapitelböcker</i>	33
Födelsedagsmysteriet.....	33
Den försvunna staden.....	36
<i>Sexualitet</i>	39
<i>Sammanfattning</i>	39
Diskussion	41
<i>Metoddiskussion</i>	41
<i>Resultatdiskussion</i>	42
<i>Vidare forskning</i>	44
Referenslista	45
Bilaga	48

Problemformulering

Om vi ser tillbaka i människans historia framhävs en tydlig bild av vad det innebär att vara man och vad det innebär att vara kvinna, vilket också kan kallas könsroller. Idag ser vi en förändring av värderingarna i samhället och könsrollerna är inte längre lika bestämda som de en gång var. Ett exempel på förändringar av samhällsvärderingar är tankar kring homosexualitet. Homosexualitet har gått från att vara olagligt, till att vara en sjukdom, till att bli mer och mer accepterat. Levandehistoria (2017) bekräftar att fram till år 1944 var homosexualitet inte bara normbrytande utan även olagligt. Därefter dröjde det fram till år 1979 innan socialstyrelsen klassade homosexualitet som något friskt och inte en psykisk ohälsa (ibid.).

Härefter har fler lagförändringar skett som hållpunkter till värderingsförskjutningar mot ett mer könsneutralt samhälle. 1994 kom lagen som gjorde att samkönade par fick ingå i registrerat partnerskap (SFS 1994:1117), sen 2003 har alla, oavsett om paret i fråga är homosexuell eller heterosexuell fått adoptera (Regeringen, 2014) och 2009 gjordes äktenskapsbalken könsneutral (SFS 2009:181). Lagar har även tillkommit för att förhindra diskriminering. 2008 kom Diskrimineringslagen med sju diskrimineringsgrunder. Här i finner vi exempelvis sexuell läggning och kön (SFS 2008:567). Innan denna lagen kom fanns endast en lag som förhindrade diskriminering i en arbetsmiljö, men diskrimineringslagen kom för ett ännu större omfång.

Samhället har alltså blivit allt mer könsneutralt och jämställt, mer anpassat för den unika individen. Samhällsförändringen går att uttyda även inom yrken. Fram till år 1960 var präst ett yrke endast män fick lov att utöva. År 1960 vigdes de första kvinnliga prästerna, detta trots att majoriteten inom kyrkan var emot beslutet men på grund av att regeringen strävade efter jämlikhet (Populärhistoria, 2008).

Vi funderar över vikten av att ta fasta på dessa förändringar, eller upprätthållanden, och var det kan vara av extra vikt att vara uppmärksam på dem. Vi tänker oss att vi börjar från grunden, var barn först lär sig att agera som antingen en typisk flicka eller pojke samt vem de ska tycka om. Under barns uppväxt finns flera komponenter som påverkar hur barn uppfattar sig själv och vilka förväntningar som föreligger av andra. Då barn börjar skolan och själv initierar intag av egen information genom bild och text, menar DeWitt et al. (2013) att

barnlitteratur är en väsentlig faktor under barns socialisation. Kåreland (2008) beskriver att barnböcker länge används för att pränta in önskvärda värderingar och normer i barn och unga. Hon tar även upp att olika historiska kontexter, exempelvis förändrade samhällsförändringar, har påverkat vad som framförs i barnböcker (ibid.). Işitan (2015) diskuterar i sin undersökning att i takt med att samhället förändras, ändras även ämnena som skrivs om i barnböcker. Han förklarar att det på senare år har blivit en ökning av barnböcker som tar upp svåra ämnen.

Kopplat till dessa undersökningar funderar vi därför över hur det nuvarande samhället har påverkat barnlitteraturen och vilka normer de lär ut till barn idag. Vi är nyfikna på om barnböcker idag är öppna för olika könsroller, sexuella läggningar och tidigare normbrytande familjekonstellationer eller om de förespråkar en heteronormativ världsbild. Detta är vad vi i vår undersökning vill se närmare på.

Förankring i socialt arbete

Socialt arbete är brett. Det handlar inte endast om vad som sker inom socialtjänstens ramar och om det som berör socionomerna själva. Det handlar även om de grupper socialarbetare kommer att arbeta med. En av dessa grupper är barn. Som Kåreland (2008) skriver kan böcker användas som ett verktyg att forma barn. Vi anser att det är viktigt att veta att barn är formativa och att de tar intryck av vad de läser. Deras tankar och åsikter är inte bara grundade i vad deras familj eller vänner tycker och tänker, utan likt DeWitt et al. (2013) benämner är barnböcker en väsentlig faktor för formandet av barns värderingar. Detta innebär också att böcker kan användas som ett värdefullt hjälpmedel för barn att lära sig om öppenhet och tolerans (Gilmore & Howard, 2016). Viktigt att ha i åtanke är dock problematiken med att avtäcka normer och värderingar eller försök till brytande av dem. De är i ständig förändring och även om exempelvis författare försöker att skriva normbrytande är det svårt att göra det fullständigt då detta i sin tur genererar nya normer. Normer som anses positiva idag sågs kanske som negativa förr. Idag är det problematiskt om författare till barnböcker förespråkar typiska könsroller, där barn ges en negativ syn på att bryta dessa roller, då bokens bild krockar med det allt mer könsneutrala och jämställda samhället. Dessa krockar kan leda till rollkonflikter som påverkar barn negativt i form av exempelvis förvirring och psykisk ohälsa. Ett barn kan ha en bild av hur barnet som flicka eller pojke ska vara men att det krockar med hur barnet vill vara. Det vill säga att den samhälleliga könsrollen krockar med personligheten.

Här behöver barnet hjälp i att förstå att det är okej att bryta könsrollen varav vi som vuxna behöver kunna sätta oss in i och så långt som möjligt förstå vad barnet går igenom, vilket förslagsvis görs med öppensinnade barnböcker. Därför känner vi det av vikt att undersöka vilka värderingar barnböcker för vidare till barn.

Syfte

Utifrån de teoretiska begreppen kön och sexualitet vill vi undersöka hur kön(sroller) och sexualitet konstrueras i barnlitteratur för att få en bild av vilka framställningar dagens barn möter.

Frågeställningar

1. Hur framställs kön(sroller) i de undersökta böckerna?
2. Hur framställs sexualitet/sexuell läggning i de undersökta böckerna?
3. Hur förhåller sig text och bild till varandra när det gäller kön och sexualitet?

Avgränsningar och förtydligande av begreppet kön

För att avgränsa vår undersökning analyserar vi fem av de mest utlånade barnböckerna år 2016 för åldrarna 6-9 år på Lunds stadsbibliotek.

Vidare använder vi oss av ett begrepp som vi här vill definiera, då det kan ha ett flertal definitioner. Detta begrepp är kön. Mattsson (2010) beskriver begreppet i sin bok *Intersektionalitet i socialt arbete*. Här förklarar hon att inom genusforskningen använde man förr både begreppet kön och genus, men att en distinktion mellan begreppet kön och genus på senare tid har minskat allt mer. (ibid.). Vi använder därför i vår uppsats endast begreppet kön. Med detta begrepp menar vi det konstruerade könet, som formats av normer och förväntningar på vad mannen och kvinnan definieras efter. I teoriavsnittet kommer vi gå in på begreppet kön mer ingående, tillsammans med sexualitet. Där diskuterar vi mer kring hur definitionerna ser ut enligt Mattsson (2010).

Tidigare forskning

För att vi skulle ha möjlighet till att utföra vår uppsatsidé började vi orientera oss i tidigare forskning. Den tidigare forskning vi använt oss av är internationellt publicerade artiklar. För att avgränsa våra sökningar har vi använt oss av följande nyckelord på LUBsearch: childrens literature, childrens books, childrens picture books, barnlitteraturforskning, heteronormativity och gender. Utöver detta har vi tagit hjälp av två svenska magisteruppsatser samt två böcker skrivna av Maria Nikolajeva, en forskare inom barnlitteratur. Här nedan kommer vi presentera vad vi funnit.

Barnlitteratur och könsroller

Under denna rubriken tar vi upp den forskning vi har funnit som har undersökt hur kön och könsroller framställs i barnlitteratur. Forskningen visar på att barnböcker på senare år har tagit ett steg närmare att vara mer jämställda och mer inkluderande, men att det fortfarande finns utrymme för förbättring. Denna forskningen anser vi relevant för vår undersökning då vi i vår analys ser närmare på just kön(sroller) och stereotyper.

I en studie av DeWitt et al. undersöker de huruvida man kan urskilja könsroller i barnlitteratur (2013). De kommer här fram till att det tydligt går att urskilja, men att med åren har gränserna suddats ut allt mer. De finner med hjälp av identitetsteori och social identitetsteori att barn växer in i könsroller under socialisationen. Här ingår bland annat skola och barnlitteratur som påverkande faktorer (ibid.). Davidsson (2006) skriver också om könsroller i barnlitteratur. Hon reflekterar kring att en historisk samhällsförändring för jämställdhet bland människor skett, men kommer genom sin studie fram till att det i barnlitteraturen fortfarande inte är fullt så jämställt (ibid.).

Lester (2013) diskuterar i sin forskning, inte bara könsroller, utan betonar vikten av att ha ett intersektionellt perspektiv. Hon förklarar att genom att bara se till exempelvis sexualitet är det lätt att böcker fortfarande inte är inkluderande (ibid.). Här tar hon upp boken *Uncle What-Is-It is Coming to Visit* från 1993 som handlar om ett barn som får reda på att dennes farbror är homosexuell och börjar fråga runt vad detta innebär. Barnet får bilden av att det är en man som gillar att exempelvis klä sig i kvinnokläder och får en skrämmande bild av sin farbror. När han därefter ser sin farbror och ser att han "bara är en vanlig, vit man som gillar fotboll" så blir han inte längre rädd. Detta visar på ett behov av intersektionellt perspektiv, då det är

svårt att vara inkluderande när endast ett av de intersektionella begreppen lyfts - sexualitet (ibid.).

Edberg (2008) undersöker även hon kön och könsroller i sin masteruppsats. Hon ser närmare på de mest utlånade barnböckerna från ett bibliotek med syftet av att visa hur män och kvinnor framställs i bilderböckerna under 2007 (ibid.). I sin uppsats kommer hon fram till att i de böckerna som hon undersökte är inte alla karaktärer stereotypa och att böckerna skiljer sig från den tidigare forskning hon har sett på, genom att de är ett steg närmare mer jämställda genusstrukturer (ibid.).

Maria Nikolajeva (2004), professor i litteraturvetenskap och docent i barnlitteraturforskning presenterar i sin bok genusperspektiv på barnbokens handlingsförlopp. Hon menar att det finns kvinnliga respektive manliga händelseförlopp, vilket man även kan förena med att det finns pojk- och flickböcker (ibid.). De skiljer sig exempelvis genom att kvinnan i jämförelse med mannen inte växer i styrka och självständighet, utan snarare faller tillbaka i någon form av beroendeställning (ibid.). Kvinnliga händelseförlopp förklarar hon är svårare att urskilja men utmärker sig ofta genom närhet till natur. Här tar hon upp exempelvis Peter Pan, där Wendy flyr vuxenvärlden till "den gröna världen" som Peter Pan bor i. I manliga händelseförlopp och pojkböcker utspelas äventyr och den manliga hjälten tar plats (ibid.). Hon menar att det intressanta inte är de biologiska könen och att det är lika många i kvantitativ mening, utan att analysera hur kvinnor och män framställs och hur olika typer av egenskaper sätts i förbindelse till respektive kön, som därav blir kvinnliga och manliga stereotyper, vad vi kallar genus (ibid.).

Vidare beskriver Nikolajeva (2004) att den rådande normen är att flickor kan läsa böcker med manliga händelseförlopp, men inte tvärtom. Detta förklarar hon genom att det i samhället råder en manlighetsnorm som även kan speglas i barnlitteraturen. Detta innebär att det manliga är det neutrala, alltså normen, vilket betyder att även fast det är en kvinna som är huvudkaraktären så följer hon ofta (men dock inte alltid) det manliga händelseförloppet. Nikolajeva är dock noga med att poängtera att vad som räknas som manligt respektive kvinnligt förändras genom tiderna (ibid.).

Nikolajeva (2000) har ännu en bok vi funnit intressant för avtäckande av kunskapsläget gällande vår studie. Den har ett annat fokus vilket är bilderböcker, det vill säga barnlitteratur

med mindre text och mer bilder. Av bilderböcker finns det olika skalor, som kort sagt beror på hur mycket bilder boken består av. En bok som domineras av bilder skriver hon kan göra det både simpelt och komplicerat för läsaren. Simpelt i och med att läsaren själv inte behöver fantisera hur berättelsen narrativt ser ut, men komplicerat i och med att läsaren själv lämnas större utrymme för tolkning av karaktärernas personlighet och känslor (ibid.). Detta går hon närmare in på under rubriken 'Personskildring', vilken vi fann relevant då vi är intresserade av just karaktärsdrag som konstrueras som manliga eller kvinnliga, och vidare könsroller (ibid.).

Nikolajeva (2000) skriver om olika steg för framställande av en karaktär i barnböcker. Den yttre beskrivningen, den inre eller psykologiska beskrivningen, handlingar och reaktioner eller beteende, dialog, samt tankar och känslor. Utöver detta har vi även läsaren som faktor, då det är hen som kommer läsa texten och tolka utefter egna erfarenheter och intresse. Ord och bild tillsammans med läsarens tolkande kommer alltså avgöra hur personer skildras i litteraturen (ibid.).

Vidare skriver hon om förekommande av genusstrukturer i böcker (Nikolajeva, 2000). Detta är något som ökat i litteraturen, barnböcker inkluderat. Hon har i sin forskning kommit fram till att det är relativt jämförbart mellan de biologiska könen i böckerna, flickor och pojkar. Däremot vill hon som sagt inte lägga fokus på om det är en flicka eller en pojke, utan vad som tillskrivs könen, som hon även skriver om i den förstnämnda boken (Nikolajeva, 2004). I många barnböcker står inte könet direkt utskrivet, och karaktärerna är inte alltid människor, men ändå tolkar vi dem till att vara kvinna/man/flicka/pojke. Det är detta Nikolajeva lägger vikt vid, vad det är som gör att vi utifrån läsningen tillskriver karaktärerna ett genus och så en könsroll. Här kan bilderna spela stor roll. Speciellt i bilderböcker som ofta inte består av speciellt utförliga yttre beskrivningar. Som exempel på detta har vi följande citat från hennes analys:

Pojken har blå pyjamas, flickan har rosa pyjamas med spets. Pojken sover på övre våningen av sängen och flickan nedre, uppenbarligen uppfattad som mindre farlig. Pojken läser serier och lyssnar på band, medan flickan leker med sina Barbie-dockor (på bilden ser man två kvinnliga och en manlig docka). (Nikolajeva, 2000:170)

Texten förhåller sig könsneutralt men bilden tillför beskrivning som kopplas till typiskt feminint och maskulint (Nikolajeva, 2000).

Barnlitteratur kring normer i parallell forskning

Här tar vi upp forskning som berör normer rörande funktionsnedsättning och i skolmiljö. Följande forskning är intressant för vår undersökning genom motiveringen att barnböcker kan ha en djupare mening för att skapa förståelse och öppenhet.

Gilmore och Howard (2016) sammanställer i sin undersökning bokrecensioner skrivna av studenter om böcker med fokus på funktionsnedsättning. Recensionerna fokuserar på vilket förhållningssätt böckerna förespråkar i bemötandet av människor med en funktionsnedsättning, exempelvis om människor bör bemöta dem med empati eller om man borde tycka synd om dem (ibid.). De motiverar sin forskning med att böcker kan vara värdefulla verktyg för att öka medvetenhet, förståelse och acceptans av andra och sig själv (ibid.).

Ultimately, children's books have the potential to provide comfort and aid healing, to encourage reflection, counteract stereotypes, promote empathy, and create an appreciation of diversity.
(Gilmore & Howard, 2016:221)

Sammanfattningsvis menar de att böcker med ett öppet budskap som förespråkar positiv inspiration och insikter kan medverka till att skolor och samhället i stort blir mer inkluderande för alla (Gilmore och Howard, 2016).

En artikel av Sigmon et al. (2016) har fokus på att lära andra om autism. Här diskuteras barnböckers funktion i detta och han finner att barnböcker kan användas för att lära barn om förståelse och empati när det kommer till autism (ibid.). Vidare redogör de för att bilderböcker är ett verktyg som ofta används i undervisning i tidig skolålder (ibid.).

Hast och Danielsson (2016) undersöker heteronormativitet i skolmiljö, specifikt i undervisningen. Studiens resultat visar på att även om lärarens mening är att inkludera alla blir det ofta att när läraren pratar om exempelvis homosexuella refererar hen dem som "de andra" och antar på så vis undermedvetet att alla i klassrummet är heterosexuella (ibid.).

Barnlitteratur och barns reaktioner

Här presenterar vi forskning som visar på hur barn påverkas av vad de läser, med särskild fokus på barnböckernas bilder. Detta kopplar vi till varför det är viktigt att undersöka hur värderingar och normer framställs i barnböcker för att kunna uppmärksamma hur barn påverkas av dem. Forskningen motiverar även varför det är viktigt att undersöka bilderna i böckerna, då det inte endast är texten som har betydelse.

I Braids och Finchs (2015) studie läser de barnlitteratur högt för barn och undersöker hur barn reagerar och skapar egen förståelse. Då de såg en påverkan hos barnen lyfter de i sin studie fram vikten av att se till vad bild och text förmedlar, snarare än vad man direkt kan se och läsa (ibid.). Villarreal et al. (2015) bekräftar även vikten av bilder i barnlitteratur. De säger bland annat att bilderna kan framhäva karaktärernas olika positioner och roller (ibid.).

Gritter et. al. (2017) ser även de närmare på hur barn påverkas av bilderböcker och deras undersökning visar att på grund av bilderna ofta inte framställer killar som läsare, identifierar färre killar sig som läsare.

Teori

Socialkonstruktivism

I vår uppsats går vi in med en socialkonstruktivism som vetenskapsteoretisk utgångspunkt. Wennerberg beskriver olika former av socialkonstruktivism och en typ av socialkonstruktivism som han tar upp fokuserar särskilt på språket. Han menar på att kommunikation så som språk och bild är konstruerat av människor och på grund av detta blir vår uppfattning och kunskap av verkligheten även socialt konstruerat. Interaktionen ses alltså inte som en spegel av verkligheten utan något som skapar den (Wennerberg, 2010).

Anslutande till vår studie benämner Wennerberg (2010) att författare genom språk och bild har möjlighet att bidra till betydelsen bakom ord. De kan på så vis styra vilka värderingar som upprätthålls och rekonstrueras (ibid.). Detta gör det viktigt att se till vad barnböcker förmedlar då vi här kan se vilken kunskap som förs vidare till barn. I vår analys av det empiriska materialet ser vi till både språk- och bildmässiga framställningar av kön och sexualitet.

Teoretiska begrepp

I vår teori väljer vi att använda oss av två olika teoretiska begrepp, grundat i vad vi vill utvinna av vårt material. Dessa är kön och sexualitet. Vi använder oss av dessa begreppen i vår analys för att med hjälp av dem kunna avtäcka hur barnböcker konstruerar kön, könsroller och sexualitet.

Kön

Det första begreppet vi använder oss av i analysen av vår empiri är kön. Kön kan antingen definieras som ett begrepp eller delas upp i kön och genus. Mattsson (2010) beskriver att forskare länge använde kön för att beskriva det biologiska könet och genus för att beskriva det konstruerade könet, alltså de normer samhället skapat kring kvinnligt och manligt. Som vi nämner tidigare under 'Avgränsningar och förtydligande av begreppet kön' använder vi oss i vår undersökning endast av begreppet kön, då skillnaden mellan kön och genus på senare år suddats ut.

Mattsson (2010) beskriver att våra förväntningar påverkar vad som är och vad som kommer att tolkas som feminint och maskulint. Enligt henne är kön något som förändras med tiden och samhället, så det som räknas som feminint idag räknades eventuellt inte som feminint för trettio år sedan. Vi är alla med och formar vad som är kvinnligt och manligt.

Detta sker bland annat genom språk och handling. När vi interagerar med varandra, oavsett tal, kroppsspråk och text, följer vi de normer som kopplas till vårt kön och medverkar till upprätthållande av könsrollerna. Detta exempelvis genom att en kvinna klär sig i rosa och en man klär sig i blått (ibid.). Redan hos barn börjar det genom exempelvis kläder föräldrar väljer till dem. Mattsson menar på att det inte går att undvika att vara med och skapa kön (ibid.).

Förväntningarna på en mans och på en kvinnas egenskaper letar sig även in i arbetslivet. Trots att arbetsbeskrivningen är densamma för den manliga anställda som för den kvinnliga, förväntas exempelvis mer styrka från mannens sida. Som resultat av detta får vi manliga och kvinnliga yrken, där exempelvis fysiskt utmanande yrken är förväntat att utföras av män (Mattsson, 2010).

Hur könsrollen ser ut kan även bero på den sociala situationen, historiska kontexten och även den kulturella aspekten. Manligheten ses enligt Mattsson (2010) som normen i vårt samhälle och detta innebär att det som kvinnor gör värderas lägre än det som mannen gör. Mattsson förklarar att den strukturella maktordningen här kan resultera i att mannen är överordnad medan kvinnan är underordnad (ibid.).

Mattsson (2010) nämner även att definitionen av maskulint och feminint görs i relation till sexualitet. Eftersom heterosexualitet ses som normen i vårt samhälle och eftersom heterosexualitet antas grunda sig i att olikheter dras till varandra resulterar detta i att könen förväntas vara olika. De män och kvinnor som inte följer denna mallen ses som onormala. Detta leder oss in på det andra begreppet använder oss av vid analyserandet av vårt material, vilket är sexualitet.

Sexualitet

Som Mattsson (2010) går in på kan sexualitet ofta kopplas till reproduktion, men är inom forskningsvärlden mer fokuserat till det sexuella begäret. Vad begär en människa och hur förstår människan detta begär? Vidare beskriver Mattsson att sexualitet inte bara handlar om

den fysiska akten sex och om en person är hetero-, homo- eller bisexuell. Det handlar även om vad som anses attraktivt och vad kvinnor/män tilltalas av (ibid.). Här kommer samhällsidealet in och hur det genom åren har förändrats hur den ideala kvinnan eller den ideala mannen förväntas se ut (ibid.). Mattson tar avslutningsvis även upp heteronormativitet:

Genom att använda begreppet och tala om heteronormativitet snarare än heterosexualitet understryks det faktum att det inte är människors sexuella handlingar som är i fokus utan de normer som omger sexualitet och hur dessa är införlivade i och reproducerade genom institutioner, lagar, strukturer, relationer och handlingar. (Mattsson, 2010:65)

Som citatet förklarar handlar heteronormativitet inte om den fysiska akten, utan kring de normerna som omger den. Det vill säga hur vi i vårt samhälle anser normal och avvikande sexualitet.

Metod och urval

I detta avsnitt kommer vi att redogöra hur vi har genomfört vår studie och hur vi har resonerat kring vår metod. Vi kommer även gå närmare in på hur vi tänkt kring vårt urval och hur arbetsgången sett ut med två författare.

Metodmässiga överväganden

Vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod i form av en kvalitativ textanalys med en induktiv ansats. En kvalitativ metod innebär i jämförelse med en kvantitativ metod ett mer koncentrerat material med fokus på förståelse snarare än förklaring genom insamling av fakta och statistik (Ahrne & Svensson, 2015). Till en början ville vi se på om det fanns ett samband mellan att lagstiftningen har förändrats och om barnböckerna har förändrats. Vid en problemformulering med denna utgångspunkt hade en kvantitativ metod varit mer gynnande, eftersom kvantitativ forskning talar mycket om samband mellan två fenomen. När vårt mål blev att förstå konstruktionen av kön och sexualitet i barnböcker behövde vi ha en kvalitativ metod, då den gav oss möjligheten att friare kunna tolka vår empiri (ibid.).

Eftersom vi inte var ute efter att förklara, utan förstå upprätthållandet av könsroller och normativ sexualitet använde vi oss av ett hermeneutiskt synsätt (Bryman, 2014). Vi ville försöka fånga huruvida författarna till våra valda barnböcker upprätthöll eller motarbetade normer kring kön och sexualitet. Detta berodde i sin tur på dennes kontext vilket för oss tillbaka till det hermeneutiska synsättet där fokus ligger på att belysa perspektivet författaren hade när boken skrevs (ibid.).

Vårt tillvägagångssätt för att ta oss an vårt empiriska material har varit en kodningsmall inspirerat av Nikolajeva (2000;2004). Denna mall och hur vi använt oss av det återfinns i avsnittet 'Genomförande' - 'Kodningsmall'.

Metodens fördelar och begränsningar

Den kvalitativa metoden hade både fördelar och nackdelar. Bryman (2014) diskuterar den vanligaste kritik som kopplas till kvalitativ forskning. Begränsningarna han skriver om är att studien blir subjektiv, svår att replikera, svår att generalisera samt att den ibland tenderar ha bristfällig transparens (ibid.). Men kvalitativa studier har också förtjänster. De går in på djupet för tolkning och förståelse bakom fenomen. Man kan genom kvalitativa metoder ge mer

utrymme för den enskilde individen som står bakom uttalanden eller texter (ibid.). Den kvalitativa studien ger plats för detaljer som jämförelsevis den kvantitativa studien inte kan fånga upp. Kontexten i kombination med människan ger en djupare förståelse (ibid.).

En av förtjänsterna med att göra en kvalitativ studie är som nämnt möjligheten att tolka och förstå ett fenomen. I vår studie var vårt mål att tolka och förstå hur kön(sroller) och sexualitet upprätthålls, återskapas eller motarbetas vilket är varför vi valt denna metod. Men då vårt syfte berör undersökandet av rådande normer är vi inne på vårt egna tolkande. Våra tolkningar är subjektiva och vi kan inte opåverkade tolka ett material (Ahrne & Svensson red. 2015). Den kontext vi lever i påverkar oss och, i detta fall, vår uppfattning om vad könsroller och sexualitet är (Boréus, 2015). Detta är varför vi valt den kvalitativa metoden, då denna tillåter oss att göra detta. I en kvalitativ metod kan vi, så länge vi är medvetna om att kontexten vi lever i påverkar oss, använda oss av egna tolkningar när vi analyserar vårt urval och därefter vårt empiriska material.

Urval

Som vi tidigare nämnt i vår problemformulering beskriver Işitan (2015) i sin undersökning att när samhället förändras, ändras även ämnena i barnböcker. Vi vill därför i vår undersökning fokusera på hur barnböcker ser ut idag, efter tillkomsten av flera nya lagar och förändrade samhällsvärderingar. Från början ville vi ha böcker utkomna efter 2009, då det var året då både diskrimineringslagen och den könsneutrala äktenskapsbalken trädde i kraft. Men för att vi i vår undersökning skulle flytta fokus från lagarna till de nya samhällsvärderingarna samt att för få tillgång till mer analysmaterial, flyttade vi tillbaka gränsen till 2005.

Vårt mål var att finna ett empiriskt material som kan representera populära barnböcker för barn i åldrarna 6-9 år. Varför vi valde just denna åldersgruppen var för att kunna inrikta oss på just barn. En yngre målgrupp läser inte böcker själva och en äldre målgrupp blir tonåringar och är inte längre barn. För att finna böcker som är populära bestämde vi oss för att gå till Lund stadsbibliotek och fråga efter en lista på de mest utlånade barnböckerna för åldersgruppen 6-9 år från 2016. Vi motiverade detta genom att vi då skulle få en bild av vilka böcker som är populära innan vi därefter tog ut de som bäst passar in i vår tidsram. Exempelvis klassiker som Pippi Långstrump passar inte in i vår tidsram då den är skriven

långt innan samhället började könsneutraliseras, men den kan vara med i listan över mest utlånade böcker.

I urvalet är det viktigt att ha i åtanke att statistiken över de mest utlånade böckerna påverkas av hur många upplagor de tar in av boken. Vissa böcker tar de upp 15 exemplar av medan andra tar de endast in fem av. Detta påverkar hur ofta en bok lånas ut. Vi kände att detta var något vi fick ha i åtanke, men valde ändå att gå efter bibliotekets lista då vi ansåg att det representerade de populäraste böckerna på stadsbiblioteket i Lund. Detta i och med att de köper in fler exemplar av de böcker som är mest eftertraktade, de anpassar sig efter föreliggande efterfrågan hos läsarna.

Vårt urval består av två kapitelböcker och tre bilderböcker för åldersgruppen 6-9 år. En bilderbok består till större del av förklarande bilder till en annars minimal text, medan kapitelböcker utgörs av mer beskrivande text och ett fåtal bilder som inte är lika väsentliga för förståelse av handlingen. Detta kommer vi gå närmare in på under 'Analys och resultat'.

Tanken var från början att vi skulle ha åtta böcker och fyra av varje, men då vi upptäckte att vi fick ut mycket material från bilderböckerna fann vi att det skulle bli för mycket att arbeta med åtta böcker med tanke på vår tidsram. Vi diskuterade även om vi eventuellt endast skulle ta bilderböcker, men valde att inte göra det. Detta var ett beslut vi tog efter att vi analyserat alla bilderböcker och upptäckt att vi inte fann något gällande sexualitet. Förhoppningen var att detta skulle vara något som framkom mer i kapitelböckerna.

Våra böcker:

Bu och Bä får besök	Lena Landström	2006	bilderbok
Mamma mu simmar	Jujja Wieslander	2014	bilderbok
Här kommer MC-polisen	Arne Norlin	2012	bilderbok
Födelsedagsmysteriet	Martin Widmark	2012	kapitelbok
Den försvunna staden	Jo Salmson	2007	kapitelbok

I avsnittet 'Analys och resultat' beskriver vi böckerna mer ingående. Vi vill här påpeka att då bilderböckerna saknar utskriven sidhänvisning är sidorna vi anger i avsnittet räknat från uppslag ett där berättelsen börjar.

Genomförande

I analyserandet av vårt empiriska material använde vi oss av en dokumentationsanalys, också kallad textanalys (Bryman, 2014). Detta innebär att vi analyserar vår empiri med hjälp av olika teman för att på så sätt få svar på våra forskningsfrågor. Vi har med hjälp av Nikolajevas böcker, *Barnbokens byggklossar* (2004) och *Bilderbokens pusselbitar* (2000) utformat en kodningsmall som vi använt oss av.

Kodningsmall

I kodningen gick vi igenom uppslag för uppslag i böckerna. Först tog vi vår första forskningsfråga och gick igenom uppslag ett med hjälp av nedanstående personskildring A-D och gjorde sen samma sak med fråga två och fråga tre (Nikolajeva, 2000). Därefter kodade vi det vi fick fram av personskildringen till de egenskaper som Nikolajeva (2004) kopplar till man/kvinna, vilket går att se nedan under 'Steg 2'. Avslutningsvis definierade vi handlingsförloppet i boken till kvinnligt eller manligt. För praktisk arbetsgång se bilaga.

Steg 1.

Personskildring:

- A. Yttre beskrivning
- B. Inre beskrivning (psykologiska beskrivningen)
- C. Handlingar, reaktioner samt beteende
- D. Dialogen

Steg 2.

Man	Kvinna
a. Starka	n. Vackra
b. Våldsamma	o. Aggressionshämmande

c. Känslokalla, hårda	p. Emotionella, milda
d. Aggressiva	q. Lydiga
e. Tävlade	r. Självuppoftande
f. Rovgiriga	s. Omtänksamma, omsorgsfulla
g. Skyddande	t. Sårbara
h. Självständiga	u. Beroende
i. Aktiva	v. Passiva
j. Analyserande	w. Syntetiserande
k. Tänker kvantitativt	x. Tänker kvalitativt
l. Rationella	y. Intuitiva

Steg 3. Manligt/Kvinnligt handlingsförlopp

Manligt	Kvinnligt
Äventyr	Närhet till djur och natur
Hjälte	Fantasivärld/flykt från verkligheten

I vår analys av det kodade materialet gick vi igenom titeln, huvudpersonen, handlingsförloppet, text, bild, samverkan mellan text och bild vilka vi återkopplade till våra frågeställningar och tidigare forskning samtidigt som vi genomgående applicerade vår teori.

Att vi arbetat med en så pass strukturerad kodningsmall har gynnat oss då vi varit två författare som, tack vare kodningsmallen så långt som möjligt kunnat hålla oss inom samma

ram. Som två författare finner vi att det underlättat för oss att kunna arbeta systematiskt med både kodning och analys. Detta för att vi som två olika individer har olika erfarenheter som påverkar vår tolkning. Se även avsnittet 'Arbetsfördelning' och vidare 'Diskussion' där vi går djupare in på kritik kring kodningsmall.

Metodens tillförlitlighet och äkthet

När man arbetar med kvalitativa undersökningar problematiseras metodens tillförlitlighet. Bryman (2014) diskuterar två begrepp gällande tillförlitlighet i en studie, reliabilitet och validitet. Reliabilitet syftar till huruvida undersökningen kan göras igen med lika resultat och validitet syftar till huruvida undersökningen kan generera generaliserbar kunskap. Men då kvalitativ forskning inte har mätning som främsta syfte är dessa begrepp omdiskuterade (ibid.). Vi tolkade vår empiri med en kodningsmall, men trots att vi använde konkreta verktyg för vår undersökning, har tolkningen påverkats av vår förförståelse och erfarenheter. Det vill säga, hade två andra individer gjort samma studie är det inte säkert att de tolkat på samma sätt som vi gjort. Vidare är det svårt att avgöra om det är generaliserbar kunskap i och med att resultaten av analysen skiftar i förhållande till böcker, kontext och de personer som analyserar dem.

Därför har vi eftersträvat andra förfaranden att säkerställa tillförlitligheten. Bryman (2014) redogör för fyra kriterier för tillförlitlighet inom kvalitativ forskning; trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera. Trovärdighet och överförbarhet handlar båda om studier gjorda på individer. Pålitlighet och möjlighet att styrka och konfirmera är de kriterier vi lagt mest tyngd vid, i och med att vi utfört en dokumentationsanalys och inte exempelvis har möjlighet att kontakta författarna för gensvar huruvida vi uppfattat deras böcker (ibid.).

I led med de senare nämnda begreppen har transparens varit viktigt i vårt arbete. Vi ville att läsaren så långt som möjligt ska ha full insyn i vår forskningsprocess. Därför har vi arbetat väldigt systematiskt, genom en fast kodningsmall som återfinns under tidigare rubrik 'Genomförande'. Vi har även jobbat mycket med att beskriva de bilder vi sett i bilderböckerna samt använt oss av direkta citat för insyn i vad vi grundar vår tolkning på. Slutligen är vi noga med att poängtera vad vår tolkning kan göra för inverkan på resultaten.

Då vi är två individer som skrivit detta arbete kom vi fram till att det mest gynnsamma är att skriva majoriteten av arbetet tillsammans. Detta för att försäkra oss om att vi använt vår kodningsmall på samma sätt. När vi blivit säkra på mallen har vi delat upp kodning för en effektivare arbetsgång, sedan har vi tagit del av varandras kodning och analyserat tillsammans. Detta går vi vidare in på nästa rubrik.

Ansvarsfördelning

Eftersom vi är två olika författare fanns möjligheten för oss att antingen göra allt arbete tillsammans eller att vi delade upp det. Vi bestämde oss för att göra så mycket som möjligt av arbetet tillsammans, detta så att exempelvis sättet att skriva i uppsatsen inte skulle skilja sig för mycket åt samt att vi skulle ha möjlighet att föra dialog vid oenigheter. För att underlätta tidsmässigt skedde viss uppdelning, exempelvis vid sökning av tidigare forskning och skrivandet av denna. Uppdelning skedde även kring kodningen av böckerna, men i en mindre skala då vi ville vara säkra på att vi tänkte och tolkade böckerna och mallarna på samma vis. När vi avslutande skrev analysen och diskussionen gjorde vi även detta tillsammans, för att säkra en röd tråd och att vi resonerade likadant.

Forskningsetiska överväganden

Etiska dilemman brukar ofta uppstå utifrån följande fyra olika aspekter: Informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet (Bryman, 2014). Detta är mest aktuellt när empirin består av insamlat material i form av intervjuer och enkäter, eftersom materialet då består av åsikter som inte är offentliga från första början. Men då barnböckerna vi analyserade är publicerade och offentliga är de fria för individen att läsa och tolka. Då vi läst och tolkat böckerna, vilket de är till för, kan vi använda oss av barnböckerna i vår uppsats utan att kontakta författarna för tillstånd, då de redan är offentliga.

Analys och resultat

Under denna rubrik kommer vi analysera det kodade materialet från våra böcker, var för sig och därefter precisera vad vi kommit fram i en avslutande sammanfattning. Vi har valt att kombinera 'Resultat' och 'Analys', då vi anser att detta gör det lättare för läsaren att följa den röda tråden i vårt arbete. Detta även för att undvika upprepningar i vårt arbete, då 'Resultat' och 'Analys' naturligt gled ihop i och med vårt kvalitativa tillvägagångssätt.

De tre första böckerna vi kodar och därefter analyserar är bilderböcker och därefter två kapitelböcker. En tydlig skillnad som vi ser mellan bilder- och kapitelböcker, är att i bilderböckerna var bilderna viktigare för bokens innehåll än i kapitelböckerna. Detta gör att vi i kodningen av de tre första böckerna lagt större vikt vid bilderna, medan i de två sista är det texten som fått större tyngd, vilket kommer fram i nedanstående analys.

Kodningen görs för att få svar på våra forskningsfrågor, vilka är:

1. Hur framställs kön(sroller) i de undersökta böckerna?
2. Hur framställs sexualitet/sexuell läggning i de undersökta böckerna?
3. Hur förhåller sig text och bild till varandra när det gäller kön och sexualitet?

Då empirin från fråga två inte är lika omfattande som resterande, väljer vi att presentera denna fråga åtskilt från de andra under avsnittet 'Sexualitet'. Detta för att underlätta läsningen och för att undvika upprepningar, då vi går igenom bok för bok.

Bilderböcker

Bu och bä får besök

Boken *Bu och bä får besök* introducerar i titeln våra två huvudkaraktärer. Från framsidan av boken får vi reda på att det kommer handla om två får som heter Bu och Bä och att de under bokens gång kommer att få besök av en katt (Landström, 2006).

Vidare finner vi genom text och bild att Bu och Bä lever sina liv liknande människors. De bor i ett hus och de utför vardagliga sysslor som att kratta löv, bre mackor och borsta tänderna. Vad gäller kön får vi först på uppslag fyra bekräftat i texten att Bä är en flicka och först på uppslag tolv får vi konstaterat att Bu är en pojke (Landström, 2006). Trots detta drar vi slutsatsen redan från framsidan att ena karaktären är en flicka och den andra är en pojke, då den ena karaktären har blåa hängselbyxor och den andra har en rosa klänning och rosett i håret. De har även halsdukar som matchar deras kläder, det vill säga Bus är blågrå och Bäs är gammelrosa. Att Bä är en flicka förstärks även genom rosetten i Bäs hår, då vi tolkar det som ett försök från illustratören att framställa Bä som vacker, en egenskap som vår kodningsmall kategoriserar som kvinnlig (Nikolajeva, 2004).

Indikationen är utifrån vår egen tolkning och ser vi på detta utifrån vår teori, förstår vi att det är våra egna förväntningar som påverkar vad vi uppfattar som maskulint och feminint (Mattsson, 2010). Bilderna framhäver vidare inga fysiska manliga eller kvinnliga drag, utan det enda som skiljer dem åt är kläderna (Landström, 2006). Genom vår egen erfarenhet av vad som är manligt och kvinnligt, vad som definierar en flicka och en pojke, tolkar vi vem av dem som är en pojke och flicka innan författaren nämnt dem som "han" eller "hon".

Detta kan vi även anknyta till vår tidigare forskning. I sin bok *Barnbokens byggklossar* skriver Nikolajeva (2004) att det intressanta vid analys av barnböcker inte är det biologiska könet eller hur många kvinnor/flickor respektive män/pojkar det är. Hon menar istället att man bör se till hur de framställer och konstruerar olika typiska egenskaper (ibid.).

Utseendemässigt finner vi Bu och Bä som en typisk pojke och flicka, förenat till vad vi tidigare nämnt om kläder. Texten och handlingen bekräftar däremot Dewitt et al. (2013), Davidssons (2006) och Edbergs (2008) forskning som visat på utsuddade gränser mellan kön och könsroller. Exempel på detta är att både Bu och Bä enligt vår kodningsmall har manliga

egenskapen "aktiv" (Nikolajeva, 2004). Detta finner vi inte genom något specifikt citat utan genomgående i boken ser vi hur de tillsammans försöker hjälpa katten ner från trädet.

Stundvis påträffar vi överskridande egenskaper från manligt till kvinnligt, exempelvis genom citatet nedan:

- Det gnisslar, säger Bu.
- Vi får smörja hjulet, säger Bä.

Bä hämtar oljekannan.

(Landström, 2006:4)

I citatet ovan konstaterar Bu att det finns ett problem, medan Bä är den som finner lösningen och gör aktivt något åt det. I den här situationen uppfyller Bä den enligt vår kodningsmall manliga egenskapen, aktiv, istället för den kvinnliga egenskapen, passiv (Nikolajeva, 2004). Utöver detta är Bä även analyserande och lösningsfokuserad (kvantitativ) vilket placeras som manliga drag (ibid.).

Något som sedan talar emot detta är när Bä ska hjälpa Bu ner från trädet. Där beskrivs hon som lätt i och med att hon inte ätit något av maten hon skaffat åt Bu. Detta indikerar på att Bä är omsorgsfull snarare än rovgirig, då hon gav Bu all mat, varav hon återigen får kvinnliga egenskaper (Landström 2006, Nikolajeva 2000).

I vår kodning hade vi här svårt att avgöra vilket handlingsförlopp som *Bu och Bä får besök* bäst kan förklaras med. På ett sätt hade man kunnat beskriva detta som ett kvinnligt handlingsförlopp. De två karaktärerna gestaltas som två får och spenderar dagen ute i naturen, nära andra djur. Ett kvinnligt handlingsförlopp kopplas till de här två faktorerna (Nikolajeva, 2004). Detta skulle ha gjort att boken beskrivits med just ett kvinnligt handlingsförlopp, om det inte vore för den tredje karaktären katten i historien. I boken får vi ytterst knapp information kring kattens egenskaper, manliga som kvinnliga. Kattens huvudsakliga roll i boken är att skapa äventyret. Utan katten hade Bu och Bä fortsatt kratta löv, vilket eventuellt hade gjort det till ett kvinnligt händelseförlopp då våra huvudpersoner hade stannat i den gröna naturen, men utan äventyr (Nikolajeva, 2004).

Men på grund av katten utspelas ett äventyr med en karaktär (Bu) som tar på sig rollen att försöka rädda katten som fastnat i trädet. Detta resulterar dock i att Bu fastnar i trädet och Bä får agera hjälte genom att hjälpa honom ner. Ett äventyr med en hjälte, oavsett kön, kategoriseras som ett manligt handlingsförlopp (Nikolajeva, 2004). Därför anser vi att det är ett manligt handlingsförlopp, då fokus ligger på äventyret att rädda katten och inte på vad som händer i miljön runt omkring.

Avslutningsvis i *Bu och Bä får besök* är texten beroende av bilden, då texten i sig inte anger yttre beskrivningar eller händelseförlopp, utan detta får läsaren istället utläsa från bilderna. Vi har därför i kodandet av denna bok till övervägande del fått analysera utifrån bilderna i samband med texten, istället för text och bild var för sig. Som vår tidigare forskning Braid och Finch (2015) och Villarreal et al. (2015) konstaterar är bilderna viktiga komplement till den annars korta texten i barnböcker.

Ett konkret exempel på detta är när Bu och Bä ska sova. De sover i en våningssäng och vem som sover var får vi inte reda på i texten, utan det är bilden som talar om att det är Bu som sover på överslafen. Sammanbinder vi detta med vår tidigare forskning där Nikolajeva (2000) funnit samma exempel i en annan barnbok som hon har studerat. Att pojken, den manliga karaktären, sover uppe menar hon indikerar på att trots en könsneutral text finner vi könsroller i bilderna. Hon beskriver det som farligare att sova uppe varav det är mannen som gör det (ibid.). Bu kan här beskrivas som beskyddande då han tar på sig det farliga, vilket bekräftar hans manliga karaktär (Nikolajeva, 2004). Ytterligare ett exempel på Bu som en typisk manlig karaktär är att det är han som klättrar upp i trädet medan Bä är kvar nere på marken (Landström, 2006). Att det är farligt, och att han är beskyddande, bekräftas ännu en gång genom att stegen är ranglig och går sönder så att han senare fastnar uppe i trädet.

Mamma Mu simmar

Titeln till vår nästa bok är *Mamma Mu simmar* (Wieslander, 2014). Från titeln kan vi anta att Mamma Mu är huvudkaraktären samt även att hon är en kvinna, då "mamma" är en kvinnlig benämning. Bilden på framsidan ger oss ingen information kring Mamma Mus kön eller sexualitet, utan det tolkar vi endast utifrån titeln. På framsidan är även en kråka samt två barn. Vi kan se att det ena barnet är en flicka, då hon har bikini på sig. Det andra barnet simmar i vattnet med endast halva huvudet ovanför ytan och detta gör att vi inte får någon bild av huruvida det är en pojke eller flicka. Kråkan flyger i centrum av bilden med ett leende och ser

ner på Mamma Mu. Med detta kan vi anta att de känner varandra, men ingenting om deras relation går att urskilja.

Utöver Mamma Mu är Kråkan den andra huvudkaraktären. Redan på framsidan antar vi att Kråkan är manlig. Kråkan ritas utan ögonfransar, med rufsiga fjädrar och i gråtonade färger. Han framställs, i vår tolkning, inte som vacker, vilket är en av de kvinnliga egenskaperna i vår kodningsmall (Nikolajeva, 2000). Utifrån vår kodningsmall och vår teori framställs Kråkan som en man, då det är kvinnan som förväntas framhäva utseendemässigt vackra drag. Automatiskt förväntas inte samma sak av mannen då man och kvinna enligt normen är varandras motpoler (Mattsson, 2010).

I boken får vi följa Mamma Mu som ger sig iväg från kohagen, för att cykla till ett badhus och ta simmärken. Mamma Mu är således en kvinnlig karaktär, men hon avviker från de andra kossorna genom att hon är äventyrslysten och vill testa nya saker. Så även om det är kvinnan i historien som är den modiga och inte mannen, är detta ett manligt handlingsförlopp. I manliga handlingsförlopp med en manlig huvudperson, framställs inte mannen som normbrytande genom att vara modig då detta anses det normala (Nikolajeva, 2004). Men när en kvinna tar denna rollen ser man tydligt att hon inte är som andra kvinnor, då hon enligt vår teori ses som normbrytande om hon inte följer den klassiska feminina normen (Mattsson, 2010). Detta visar *Mamma Mu simmar* genom att introducera Mamma Mu som en kossa som inte gör det kossor ska göra, vilket syns i följande citat:

Korna stod borta i hagen och tuggade. Kråkan kom inflygande.
Han letade efter Mamma Mu. Men hon var inte i hagen.
(Wieslander, 2014:1)

Efter detta förstärker även Kråkan för Mamma Mu som normbrytande genom att upprepande i historien förklara att kossor inte bör simma (Wieslander, 2014). Kråkan säger exempelvis till Mamma Mu:

- Ryck mig i fjädern! Kor kan inte ta simmärken. Kor ska inte åka i rör. De kan fastna!
(Wieslander, 2014:2)

När Mamma Mu sedan kommer tillbaka från badhuset, dit hon cyklade trots Kråkans protester, visar hon Kråkan sitt nya simmärke. Kråkan vill inte titta på det och säger:

- På djupt vatten och på djupt vatten! Krax! Man kan ju bli blöt. Faktiskt! B.L.Ö.T!
fräste Kråkan. (Wieslander, 2014:7)

Dessa citat indikerar även på Kråkans egenskaper som både manliga och kvinnliga. Samtidigt som han har den manliga egenskapen beskyddande uppfattar vi honom ha den kvinnliga egenskapen sårbar då han uppenbarligen är upprörd över dagen på badhuset han missade. Då vi uppfattar honom rädd för vatten, får han även den kvinnliga egenskapen passiv genom att han väljer att inte följa med Mamma Mu och bekämpa sin rädsla.

Texten i denna bok förhåller sig kortfattad, då det är en bilderbok. Personskildringen är således begränsad och läsaren lämnas till stor del till hens egna tolkningar. Att skilja text och bild blir här problematiskt, likt det var i *Bu och Bä får besök* (Landström, 2006). Läser vi endast texten kan vi exempelvis läsa om en bonde och bondens fru (Wieslander, 2014). I texten framkommer inte om bonden är en man eller kvinna, men bilden visar på att bonden är en man. Detta bekräftar våra egna första associationer med ordet "bonde", då vi genom våra egna erfarenheter antar att bonden är en man. Automatiskt antar vi vidare att det handlade om ett heterosexuellt par. Något som även går att koppla tillbaka till könsroller är beskrivningen av bondens fru som just "bondens fru". Vi får aldrig reda på hennes namn och hon blir en individ som definieras genom mannen. Vår teori applicerat på detta förklarar det med att i vårt samhälle finns det kvar en underliggande maktordning där mannen överordnas kvinnan och därför beskrivs kvinnan här genom mannen (Mattsson, 2010).

Bonden gör tyngre arbete med traktorn medan hans fru matar höns. Detta tyder på könsroller som blir tydliga särskilt när vi ser på situationen utifrån kodningsmallens könsuppdelande karaktärsdrag (Nikolajeva, 2004). Bonden framställs som analyserande och stark eftersom det är han som lagar traktorn och samtidigt lär deras son hur man gör, medan bondens fru framställs som mild och omtänksam, då det är hon som tar hand om djuren och gör enklare arbete. I led med vad DeWitt et al. (2013) och Davidsson (2006) beskriver i deras forskning är det inte ännu fullt jämställt i barnböcker, med tanke på den samhällsförändring som har skett. Detta är något som blir tydligt när vi ser på bonden och bondens fru då de fortfarande, genom vår tolkning, är iklädda de klassiska könsrollerna. Vidare skriver Mattsson (2010) om

uppfattningen av en naturlig sexualitet, vilket förstärker bondens könsroll ytterligare. Detta menar hon bland annat beror på en föreställning av att olikheter attraheras av varandra grundat i tanken om att heterosexuella par tillsammans kan skapa liv.

För att fortsätta med hur text och bild samverkar har vi ett uppslag i boken av ett badhus med massor av människor och Mamma Mu (Wieslander, 2014). Det är bara Mamma Mu och Lina som inkluderas i texten, men vi analyserar även de andra karaktärerna utifrån bilden. Här finner vi Mamma Mus kompis Lina som gör enligt texten ett fint hopp. Samtidigt som hon gör detta ser vi en större man som gör "bomben", vilket inte ritas lika graciöst. På en trampolin högre upp ser vi en muskulös man som skakar av rädsla vid kanten, medan en vacker jämnårig kvinna ser upp på honom med ögonfransklädda ögon och rött läppstift. En äldre kvinna är på väg upp i rutschkanan.

Vi finner alltså typiska manliga och kvinnliga egenskaper. Vi har den muskulösa mannen och kvinnan med den slanka kroppen, två som båda passar in i normen kring hur de två olika könen förväntas att se ut (Mattsson, 2010). Men det som även visas är att den muskulösa mannen inte uppfattas våga hoppa från trampolinen, då han ritas med ett uttryck av rädsla. Han är alltså även sårbar, en egenskap som i vår kodningsmall placeras som kvinnlig (Nikolajeva, 2004). Killarna bakom som väntar på att få hoppa ser arga ut, möjligtvis för att mannen tar lång tid på sig. Man kan här säga att de förstärker med hjälp av sina reaktioner faktumet att mannen som är rädd avviker från den manliga könsrollen. Vad gäller Linas och den kraftigare killens hopp bekräftar könsrollerna. Kvinnan ska vara vacker och mild medan mannen ska vara aggressiv och hård. Men de finns även de som avviker från normen. Vi har den äldre kvinnan som är på väg upp i rutschkanan med ett lugnt leende, vilket visar på manliga egenskaper som stark, tävlande och självständig. Senare i boken kan vi se en pojke som är blå av kyla, vilket tydligt visar på sårbarhet som kodningen förklarar är en kvinnlig egenskap.

Alla karaktärer är alltså inte stereotypa, då vi ser att båda huvudpersonerna stundvis avviker från könsrollen, men stereotyper förekommer både genom bild och text. Som Edberg (2008) skriver har förändring skett. Detta i förhållande till äldre barnlitteratur, som hon undersökt i sin tidigare forskning. DeWitt et al. (2013) och Davidsson (2006) bekräftar även de att gränserna mellan vad som förväntas av respektive kön successivt suddas ut i och med förändrat samhälle och dess värderingar.

Här kommer MC-polisen

Vår tredje bok heter *Här kommer MC-polisen* (Norlin, 2012). Från titeln får vi reda på att det handlar om en MC polis och på framsidan ser vi en könsneutral bild av en polis på en motorcykel i full polisutrustning. På baksidan står det en kort beskrivning om att författaren gör noggranna efterforskningar inför varje bok och att böckerna är realistiska (ibid.). I boken får vi endast möta en kvinnlig polis vilket antingen kan bero på att författaren i sin efterforskning inte mött många kvinnliga poliser och skrivit boken därefter, eller att det var ett omedvetet val utifrån författarens egen förförståelse kring polisyrket. Mer kring den kvinnliga polisen kommer vi gå in på längre fram i texten.

Huvudpersonen i denna bok heter Halvan. Både kläder och miljön i hans rum indikerar, enligt Nikolajeva (2000), att Halvan är en pojke. Detta fick vi därefter bekräftat på sidan tre genom att författarna skriver Halvan som en han. Vidare leker han med leksaker i form av bilar och andra fordon vilket är en ytterligare förstärkning av Halvan som pojke, vilket vi kan koppla till vår tidigare forskning där Nikolajeva diskuterar om att pojkar och flickor associeras med olika leksaker (Nikolajeva, 2000). Detta framkommer i följande citat:

Halvan älskar att leka med sina fordon. Han kör med sin polismotorcykel.
(Norlin, 2012:1)

Boken handlar om Halvans lek som MC-polis och vi får följa med in i hans fantasivärld där han är MC-polis och ger sig ut på uppdrag. Med utgångspunkt i kodningsmallens beskrivning av ett kvinnligt handlingsförlopp, där fantasivärldar och natur får utrymme, faller denna bok i vår tolkning ändå inte in under kvinnligt. Detta i och med att fantasin inte handlar om övernaturliga företeelser utan baseras på ett verkligt samhällsligt yrke. Vi ser bland annat hur Halvan jagar en rånare och lyckas fånga honom, vilket indikerar på ett manligt handlingsförlopp där mannen är "hjälten" och är ute på äventyr (Nikolajeva 2004).

Stort fokus ligger i *Här kommer MC-polisen* på fordonet och yrket som MC-polis. I boken finns faktabeskrivningar om hur polisens utrustning och fordon ser ut och fungerar, men som ovan nämnt har boken ett syfte att även ge information om yrket (Norlin, 2012). Detta ger oss utrymme att diskutera konstruktionen av polisyrket. Ser vi på detta utifrån vår teori kring kön, är vi alla med och formar och upprätthåller normen kring vad som är manligt och kvinnligt (Mattsson, 2010). Genom att följa normen, och i detta fallet genom att skriva en barnbok

utifrån normen, bidrar individer till konstruktionen av kön (ibid.). Mattsson beskriver vidare att yrken som associeras med styrka, ses som manliga yrken trots att kvinnor kan klara av dem lika bra (ibid.) Eftersom vi förknippar styrka till polisyrket har vi i vår kodning kodat polis som ett manligt yrke.

I *Här kommer MC-polisen* (Norlin, 2012), ser vi utveckling genom att polischefen är en kvinna, men det är också det enda sättet vi ser skillnaden. Vi ser denna chef vid ett tillfälle då Halvan har fångat boven och behöver hjälp att föra boven till polishuset. Här kommer den kvinnliga polisen körande i en bil och hämtar boven. Vad som blir tydligt här är att Halvan är den som skötte det farliga i situationen, alltså att på sin MC jaga boven över olika hinder, medan den kvinnliga polischefen ingriper när boven är fast och äventyret är över.

Sammanfattningsvis kan vi här säga att genom att framställa mannen som den som är bäst lämpad för polisyrket, är boken med och konstruerar hur könsrollerna konstrueras (Mattsson, 2010). Här reproduceras vad som framstår som manliga egenskaper. Polisen är aktiv, analyserande, tävlande, skyddande och stark. Det är flera av de manliga egenskaperna i vår kodningsmall (Nikolajeva, 2004).

Så trots att det faktiskt finns en kvinnlig polis, är hon en minoritet då alla andra karaktärer är män. Kopplat till vår tidigare forskning, undersöker Hast & Danielsson (2016) hur lärare i skolan exkluderar trots att deras mening är att vara inkluderande. Detta genom att de refererar till homosexuella som "dom andra" i sin undervisning (ibid.). Detta anser vi blir påtagligt även här. Vi som läsare får en känsla av att Norlin vill vara inkluderande genom att ta med en kvinnlig polis, men det blir exkluderande då det blir märkbart att kvinnan är en minoritet. Detta blir tydligt genom exempelvis bilden då Halvan äter lunch ute (Norlin, 2012). I bakgrunden ser vi andra poliser, men den kvinnliga polisen är ingenstans att hitta. Oavsett vad detta betyder är det ett aktivt val från tecknarens sida att inte inkludera henne i denna bild.

I *Här kommer MC-polisen* är det minimal fokus på övriga karaktärer, men de personer som spelar en viktig roll i boken för Halvan är Halvans pappa, en rånare, ett vittne, Halvans chef samt andra poliser i bakgrunden (Norlin, 2012). De här karaktärerna är viktiga för Halvans karaktärsutveckling i boken och för att historien ska fortskrida. Alla dessa karaktärer är män, vilket vi till störst del får reda på genom bild där de exempelvis har skägg. Även detta är en bilderbok som låter bilderna tala för sig själv, likt *Bu och Bä får besök* och *Mamma Mu*

simmar, vilket gör det viktigt att analysera även illustrationerna som kanske inte är fullt så neutrala (Nikolajeva, 2000). Att bilder i böcker påverkar läsarens förståelse av texter bekräftar Braid & Finch (2015) och Villarreal et al. (2015) i sina resultat.

Kapitelböcker

Födelsedagsmysteriet

Vår fjärde bok heter *Födelsedagsmysteriet* som är en av många deckarböcker tillhörande serien LasseMajas Detektivbyrå. På framsidan är det en bild av en födelsedagstårta, en handväska och ett halsband med en stor diamant (Widmark, 2012). Inga karaktärer framkommer på bilden, förutom detektivbyråns logga som indikerar en pojke och en flicka. Vi får reda på att det kommer handla om deras detektivbyrå, men ingenting närmre kring deras relation. En första tanke som slår oss är ordningen på namnen, alltså att pojkens namn kommer först. Är detta på grund av att L kommer före M i alfabetet, eller finns en bakomliggande könsstruktur som medvetet eller omedvetet påverkat författaren i namngivandet? Kopplat till vår teori kring kön, förklarar Mattsson (2010) att kön bland annat konstrueras genom språket. Språket i sig påverkar vidare hur vi skriver och vår fundering är om ovanstående är ett exempel på detta. Mattsson menar vidare att konstruktionen av kön påverkas av att mannen och kvinnan framställs som varandras motsatser. Detta menar hon även betyder att ett kön är överordnat medan det andra är underordnat (Mattsson, 2010). Som svar på vår fundering finner vi att mannen, Lasse, har mer strukturell makt varav det är hans namn som kommer först.

I bokens början finns en presentation av huvudkaraktärerna samt övriga karaktärer i boken. Här framkommer att Lasse och Maja är huvudpersonerna. De är klasskompisar och tillsammans har de en detektivbyrå som heter LasseMajas Detektivbyrå.

Handlingsförloppet utspelar sig på så vis att Lasse och Maja befinner sig på ett femtioårskalas. På kalaset försvinner värdinnans diamanthalsband och det blir nu Lasse och Majas uppdrag att gå till botten med mysteriet. Som *Här kommer MC-polisen* handlar boken om ett äventyr som innefattar att huvudpersonerna är hjälten som ska ta fast boven, vilket indikerar på ett manligt handlingsförlopp (Nikolajeva, 2004).

Genomgående i boken reflekterar vi över alla manliga egenskaper Maja erhåller i vår kodning, exempelvis stark, aktiv och självständig. (Nikolajeva, 2004). Detta samtidigt som hon även har kvinnliga egenskaper. Det intressanta här är dock att på grund av att de är detektiver ute på äventyr blir exempelvis hennes egenskap som intuitiv och självupppoffrande av mer manlig karaktär. De framhävs som något positivt i texten, ger mer spänning och för

berättelsen framåt. Dessa egenskaper syns genom hennes handlingar beskrivna i texten, exempelvis när hon och Lasse blir inlåsta och måste finna en alternativ väg ut:

- Det finns en brandstege några meter bort, säger hon. Om vi går på avsatsen en bit kan vi sedan klättra ner på stegen.
  - Aldrig i livet! säger Lasse. Du är inte klok. Det är ju livsfarligt!
- (Widmark, 2012:79)

Här ser vi tydligt hur Maja är den som går på intuition och har ett självuppoffrande tankesätt, då hon inte ser faran i situationen utan prioriterar att de behöver fly så att de kan ta fast boven. Samtidigt har Lasse ett analyserande och rationellt tankesätt, leder honom till att framstå som kvinnlig då detta skulle göra uppdraget mindre farligt eller rent utav förhindra berättelsen att fortskrida (Nikolajeva, 2004). Utifrån vår teori bekräftar det vad Mattsson (2010) beskriver gällande att mannen och kvinnan ska framställas som varandras motpoler.

Men om vi vidare ser till ett ytterligare exempel:

- Lasse och Maja smyger upp för den breda trappan. Utanför dörr 14 stannar de.
- Jag gör det, viskar Lasse.
- Maja räcker honom nyckeln och viskar:
- Jag skickar ett sms om någon kommer (...)
- (Widmark, 2012:70)

I denna situationen är det Lasse som utsätter sig för fara, medan Maja är den som blir kvar och håller utkik. Som vi tidigare har nämnt är Maja den som framställs som modig, medan Lasse är den som ger bilden av att vara feg. Ser vi endast till karaktärsdragen funderar vi därför om det inte borde ha varit Maja som gick in medan Lasse stod vakt då inget i deras personligheter tyder på att det borde ha varit denna uppdelningen. Kopplat till vår tidigare forskning går detta emot vad DeWitt et al. (2013) och Davidsson (2006) uttrycker om att gränserna mellan könen ska ha suddats ut. Ser vi även på detta utifrån vår teori, skriver Mattsson:

- Det flesta av oss har erfarenheter av hur vi kan och förväntas förhålla oss till vårt kön på olika sätt i olika sammanhang. (Mattsson, 2010:43)

Så även om personligheten säger annat, vet Lasse och Maja vad som förväntas av dem i situationen. Det är mannen som utsätter sig för fara medan kvinnan stannar kvar, vilket leder till en reproducering av de klassiska könsrollerna (Mattsson, 2010).

En likhet *Födelsedagsmysteriet* har med *Här kommer Mc-polisen* (Norlin, 2012) är att vi i vår kodning förbinder manliga karaktärsdrag till huvudkaraktärernas yrken, vilket leder till att vi uppfattar yrket detektiv som manligt. Bland annat är detektiverna bra på att se samband och ledtrådar, vilket indikerar på ett analyserande förhållningssätt. Skillnaden är dock att i *Här kommer MC-polisen* finns det en brist på kvinnliga karaktärer inom polisycket, medan i *Födelsedagsmysteriet* (Widmark, 2012) är en av de två detektiverna en flicka. Detta strider mot den annars manliga yrkesrollen. Trots detta är det inte de kvinnliga egenskaperna som framhävs, utan de manliga. Exempelvis så har Maja få av de kvinnliga egenskaperna som presenteras i vår kodningsmall, men desto fler manliga. Hon är aktiv, skyddande och stark. Återigen framhävs man och kvinna som motsatser (Mattsson, 2010), detta i och med att när Maja uppfyller fler manliga egenskaper påverkas Lasses egenskaper i och med att de blir kvinnliga. Detta ser vi exempelvis i situationen när Maja föreslår att de ska gå på en farlig avsats till brandstegen och Lasse protesterar, då han uttrycker att det är farligt (Widmark, 2012). Att Lasse framställs som mer kvinnlig förstärker även att Maja agerar på ett normbrytande vis för att vara en kvinna.

Vi finner även tre andra yrkeskategorier i boken; polis, präst och bagare. Polisen spelar störst roll av dessa tre, efter de två detektiverna. Vi finner det intressant att polisen är en man, likt karaktären Halvan i *Här kommer MC-polisen* (Norlin, 2012). Detta eftersom det bekräftar vår kodning att det konstrueras som ett manligt yrke (Mattsson, 2010).

Prästen i boken är även han en man. Som vi berörde i vår problemformulering, fick endast män bli präst fram till år 1960 då de första kvinnliga prästerna vigdes. Att prästen är en man visar på att de förskjutna samhällsvärderingar inte påverkat litteraturen i den bredd som Işitan (2015) i vår tidigare forskning indikerar, utan stämmer snarare överens med Edberg (2008) som uttrycker att barnlitteraturen har förändrats men inte fullt ut. Förväntningarna på yrket som präst fortsätter upprätthållas i arbetslivet (Mattson, 2010).

I kodningen kopplar vi utifrån vår kodningsmall flera kvinnliga egenskaper till yrket bagare. Utav tre bagarna är två av dem kvinnor, vilket förstärker vår uppfattning kring att det är ett

kvinnligt yrke. Den manliga bagaren framställs däremot som mer framgångsrik än de två kvinnliga bagarna, då han är välkänd av gästerna på kalaset. Utifrån vår teori kan man här tolka att mannen är överordnad kvinnan, trots att det är inom ett kvinnligt yrke (Mattsson, 2010)

Men, det är en av de kvinnliga bagarna som vinner tårtbakartävlingen som kalaset cirkulerar kring. Den kvinnliga bagaren som vinner beskrivs genomgående i boken som vacker, alltså en egenskap som anses kvinnlig, med hänsyn till vår kodningsmall (Nikolajeva, 2004). Detta förstärker hennes roll som kvinna och visar på att trots att en man är inom ett yrke som är kvinnligt, behöver det inte betyda att kvinnan är underordnad mannen (Mattsson, 2010)

Genomgående är det texten som gett oss beskrivningen av karaktärernas egenskaper, upplevelser och handlingar. Bilderna spelar en mindre roll än de gjorde i bilderböckerna. Exempelvis är det genom bilderna i bilderböckerna som vi tolkade om karaktären var en man eller kvinna, medan detta var något de beskrev tydligt i texten i *Födelsedagsmysteriet*.

Den försvunna staden

Avslutningsvis läser och kodar vi boken *Den försvunna staden* (Salmson, 2007). Från framsidan får vi informationen om att det är två olika karaktärer med i historien. Illustrationen visar att en av karaktärerna har flera vackra detaljer, exempelvis en mantel med pälsdekor, ett guldsmycke och långt böljande hår, medan den andra karaktären har enkla, brungrå ytterkläder. I vår kodning förbinder vi den första karaktären till egenskapen vacker, vilket är en kvinnlig egenskap utifrån vår kodningsmall (Nikolajeva, 2004). Den andra karaktären ser vi varken som manlig eller kvinnlig då vi inte utifrån kodningsmallen kan uttyda några egenskaper (Nikolajeva, 2004)

I boken är det sammanlagt tre karaktärer med, alla män. Vi får tidigt reda på att farfar inte är hemma och hans roll i boken blir att skapa en situation där Rian, vår huvudperson, är ensam hemma. Vår andra karaktär är Elien. Elien är en främmande man som kommer och knackar på Rians dörr. På omslaget ser vi som nämnt den kvinnliga egenskapen vacker, men när vi börjar koda bokens innehåll finner vi honom inneha manliga egenskaperna, som exempelvis stark och känslökall (Nikolajeva, 2004). Exempel på detta är efter Rian har släppt in honom i

stugan och Elien uttrycker sig hotfullt mot honom efter att Elien uppfattar Rian som rädd. Elien säger:

- Än har jag inte skadat något människobarn.
(Salmson, 2007:23)

Huvudpersonen Rian är en pojke på tio år och beskrivs i texten som liten för sin ålder. Vi får omedelbart veta genom texten att han är en pojke och att han bor med sin farfar i en stuga. Till en början finner vi i vår kodning att Rian uppvisar kvinnliga egenskaper som beroende, emotionell och sårbar (Nikolajeva, 2004). Detta framkommer i följande citat:

Rians hjärta bultade av rädsla. Han var bara tio, och liten för sin ålder.
Om någon kom för att röva och stjäla kunde han ingenting göra!
(Salmson, 2007:14)

Härefter funderar vi kring vad författaren menar med att Rian är liten för sin ålder. I och med att han har flera kvinnliga karaktärsdrag i början av boken kan författarens tanke vara att förklaringen av Rian som liten, rättfärdigar hans kvinnliga egenskaper. Om författaren istället hade bytt kön på honom finns det kanske en möjlighet att detta inte hade skrivits ut. Detta därför att flickor redan kopplas till att vara små och svaga (Mattsson, 2010).

Under bokens gång får vi följa hur Rian växer och blir mer självsäker och modig samtidigt som Elien låter känslorna styra hans agerande. När vi kodar märker vi då att Rians tidigare kvinnliga egenskaper byts ut till manliga egenskaper, var på Eliens egenskaper blir mer kvinnliga.

Det sköt som gröna blixtar ur Eliens ögon och Rian ryggade tillbaka.
- Vår trolldomskraft fungerar ju inte så, röt Elien hest. (...) Det är bara ni människor som försöker använda alla krafter ni kommer åt för egen vinnings skull. Det är ju därför ni inte fått några trolldomskrafter!
(Salmson, 2007: 70)

Genom ovanstående citat får vi se de kvinnliga egenskaperna hos Elien. Han uppvisar inte en rationell sida, utan är emotionell, sårbar och passiv (Salmson, 2007). I följande citat får vi

däremot se hur Rian visar manliga egenskaper som styrka, självständighet och lösningsfokuserat tänkesätt:

Rian tog upp den, och ingenting annat spelade någon roll. Han visste att vargarna skulle sitta vaktande vid brunnen fram till gryningen (...) Men han brydde sig inte om det. Han hade löst gåtan! Han hade lyckats hjälpa Elien. (Salmson, 2007:86)

Genom hela historien är karaktärerna varandras motpoler. När den ena är mer kvinnlig är den andra mer manlig och tvärtom. Ur detta perspektiv hade den ena karaktärens kunnat ha ett biologiskt kvinnligt kön utan att historien skulle behövas ändras. Ser vi på detta med hjälp av vår teori sker det ofta att de män och kvinnor som inte följer den traditionella normen, ses som onormala (Mattsson, 2010). Det är inte så i detta fall. Trots att båda männen uppvisar kvinnliga egenskaper under olika tillfällen i boken, beskrivs de inte som onormala. Detta kan vi koppla till vår tidigare forskning som beskriver att det i dagens barnböcker är mindre skillnad mellan kvinnliga och manliga karaktärer (Edberg, 2008).

Detta leder oss in på huruvida det är ett manligt eller kvinnligt handlingsförlopp. I den här boken utspelas ett äventyr, vilket enligt vår kodmall indikerar på ett manligt handlingsförlopp, men vi finner även "kvinnliga" drag till händelseförloppet. Det handlar om att de ska försöka rädda Eliens folk, almandrarna, men det blir även ett hemligt äventyr som ger Rian möjligheten att fly ifrån sin egen verklighet, vilket indikerar på ett kvinnligt handlingsförlopp enligt vår kodningsmall (Nikolajeva, 2004).

Likt i *Födelsedagsmysteriet*, har bilderna en mindre betydelse för förståelsen av händelserna och karaktärerna i boken. Genomgående i boken är bilder med men de ger ingen ytterligare information utöver texten. Då syftar vi både till miljön och till karaktärernas kön och sexualitet. Bilderna ger en insyn i vad som var viktigt i händelsen, exempelvis när Rian hittar en kvast som senare visar sig vara en magisk bok som Elien letat efter, då visades denna kvast i bilden (Salmson, 2007). Men utifrån våra forskningsfrågor och vår teori, ger bilderna oss ingenting som texten inte redan givit mer ingående.

Sexualitet

När vi kodar böckerna finner vi ytterst lite kring hur författarna framställer sexualitet. I bilderböckerna benämns ingenting om sexualitet, mer än att på Mamma Mus gård bor bonden och bondens fru. Detta är dock inga karaktärer som har en betydande roll i historien och benämns endast en gång. Nikolajeva (2000) nämner i sin bok, *Bilderbokens pusselbitar*, att bilder skapar en möjlighet att ge större insyn och det hade här funnits en möjlighet för författaren och illustratören att ge en bild av sexualitet.

Inte heller i kapitelboken, *Den försvunna staden*, benämns sexualitet. Utifrån vårt fokus anser vi att det finns öppningar för att presentera sexualitet i denna bok. Genom att Elien är en äldre huvudkaraktär än de i övriga böcker, ökar det chansen att han eventuellt har ett förhållande. Detta är något vi kommer gå närmare in på under rubriken 'Diskussion'.

Den enda boken där det tydligt framkommer en sexuell situation är i *Födelsedagsmysteriet* då en kyss förekommer mellan två kvinnor. Kyssen är däremot inte menad att vara sexuell, då det endast var en skenmanöver för boven för att ta kvinnans diamanthalsband när hon lurar kvinnan att det är hennes man som kysser henne i mörkret, vilket framkommer genom texten.

Sexualitet framkommer alltså inte på samma sätt som kön och könsroller i vår empiri och därför kommer vi istället att gå mer djupgående in på detta ämne under vår diskussion.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis ser vi att, likt tidigare forskning tar upp, har en utsuddning av könsrollerna börjat ta form. I *Mamma Mu simmar* ser vi en kvinnlig huvudkaraktär som ger sig ut på ett äventyr, i *Bu och Bä får besök* ser vi hur de båda fåren får en chans att vara hjälten i historien och i *Den försvunna staden* innehar de båda manliga karaktärerna i boken kvinnliga egenskaper under delar av boken. I vår kodning finner vi dock fortfarande en reproducering av den manliga och kvinnliga stereotypen. I *Födelsedagsmysteriet* framställs Maja med egenskaper som, grundat i vår kodning, kopplas till manliga egenskaper, som stark, aktiv och självständig, men trots detta är det ändå Lasse som utsätter sig för fara istället för Maja. I *Bu och Bä får besök* är det Bu som är den som på flest sätt utsätter sig för fara, genom att gå på den rangliga stegen och att sova på den övre slafen. Vi finner här att det i barnböcker

blivit, likt den tidigare forskningen indikerat, en mindre markant skillnad mellan de olika kön(srollerna), men att de fortfarande finns kvar.

Vad vi även funnit mycket kring var kön(sroller) i anslutning till olika yrken. I *Här kommer MC-polisen* och *Födelsedagsmysteriet* får vi en insyn i yrken som länge setts som manliga, som polis och prästyrket. I *Födelsedagsmysteriet* är den enda polisen man, men i *Här kommer MC-polisen* visar de en kvinnlig chef vilket indikerar på att en utveckling har skett. Angående prästyrket är det däremot endast en manlig präst med i *Födelsedagsmysteriet*, vilket kan visa på att samhällsvärderingar inte helt påverkat barnlitteraturen men då en präst endast förekommer i en av de böckerna som vi analyserat är detta inget generaliserbart resultat.

I majoriteten av böckerna finner vi manliga handlingsförlopp. Både *Här kommer MC-polisen*, *Bu och Bä får besök* och *Den försvunna staden*, visar tendenser till att vara kvinnliga, men slutligen överväger det manliga draget i handlingsförloppet. Detta är något vi tror kan kopplas till vårt urval, men detta kommer vi gå närmare in på i 'Diskussion'.

I bilderböckerna ges vi som läsare i flera fall mer information från bilderna än genom texten, angående kön och könsroller. I *Mamma Mu simmar* målas tydliga bilder upp angående vem som är kvinna och vem som är man, genom detaljer som ögonfransar och färger på kläderna. Detsamma gäller för *Bu och Bä får besök* och *Här kommer MC-polisen*. Utan att texten benämner karaktärerna som man eller kvinna har vi i flera fall redan utläst detta. Här samarbetar text och bild för att ge en målande bild kring hur karaktären och könsrollen ser ut. I kapitelböckerna är bilderna inte lika viktiga för förståelsen och här får vi istället ut desto fler detaljer från texten.

Angående sexualitet finner vi ingenting som är uttalat kring detta fenomen i böckerna, vilket vi beskriver under föregående rubrik 'Sexualitet'. Därför kommer vi gå närmare in på detta under rubriken, 'Diskussion' - 'Resultatdiskussion'.

Diskussion

Metoddiskussion

I avsnittet 'Problemformulering' uttrycker vi oss intresserade av vilka normer dagens barnböcker lär barn och om det förändrade samhället har påverkat barnböckerna. Vad vi i vår undersökning inte haft möjlighet att räkna med är hur barn reagerar och tolkar våra undersökta böcker, likt Braid och Finch (2015) gör i sin undersökning. Vidare ser Gritter et al. (2017) närmare på barns påverkan av böckerna, vilket vi inte heller gör. Vi är inte barn. Trots att vi en gång har varit barn, kan vi inte med säkerhet säga hur barn skulle tolka och om vi har tolkat annorlunda än dem. Men om vi har i åtanke att vi är äldre och har en annan erfarenhet av kön(sroller) och sexualitet så är svaret förmodligen ja.

Att använda mallen Nikolajeva (2004) presenterar för manliga respektive kvinnliga egenskaper har haft både för- och nackdelar. Vi har med lätthet kunnat identifiera flertalet av hennes egenskaper hos karaktärerna i böckerna. Men dessa egenskaper har ofta blandats ihop med varandra, vilket i flera fall resulterat i att karaktären egenskapsmässigt har kunnat framställas som båda könen. Detta har i sin tur påverkat hur vi vidare kunnat identifierat handlingsförloppet.

Har vi i åtanke att manligt är det som är normen, har vi lättare lagt märke till när en kvinna har manliga egenskaper eller när en man har kvinnliga egenskaper. Det vill säga när en kvinna uppfyller den manliga normen samt när en man avviker från den. När en karaktär uppfyllt någon av de kvinnliga egenskaperna har det ofta resulterat i ett hinder för berättelsen att fortskrida. Detta har i sin tur gjort att vi upplevt det svårt att urskilja kvinnliga handlingsförlopp, då det ter sig att det krävs det manliga för att berättelsen ska föras framåt.

Vi frågade oss under arbetets gång hur det hade tett sig om karaktärerna i berättelsen endast hade haft manliga egenskaper eller om de endast hade haft kvinnliga egenskaper. Vår fundering här är att det eventuellt hade resulterat i att historien hade stått stilla om karaktärerna endast hade haft kvinnliga egenskaper medan de fortskridit bättre om de endast hade haft manliga egenskaper. Detta är dock bara spekulationer och fullt baserade på hur Nikolajeva delar in vad som är manligt och kvinnligt.

Resultatdiskussion

Vår kritik mot handlingsförloppen kan ha påverkats av vårt urval. Enligt Nikolajeva (2004) kan böcker som har manliga handlingsförlopp läsas av både flickor och pojkar, medan de med kvinnliga handlingsförlopp endast läses av flickor. Detta för att pojkar får svårt att identifiera sig med flickböcker då barn redan under tidig socialisation lär sig vad det innebär att vara respektive kön. Med tanke på den manliga normen i vårt samhälle, är det därför mer accepterat för kvinnor att ha egenskaper som ses som manliga än tvärtom (Nikolajeva, 2004, Mattsson, 2010 & DeWitt et al., 2013).

Böckerna vi analyserar är listade som några av de mest utlånade vid Stadsbiblioteket i Lund från 2016. Då både flickor och pojkar kan identifiera sig med böcker som har manliga handlingsförlopp, tror vi att de når ut till en större målgrupp vilket gör att fler läser dem och de på så vis lättare hamnar högt upp i listan över mest utlånade böcker. Detta kan förklara varför vi anser att majoriteten av vårt urval har manliga handlingsförlopp.

Işitan (2015) menar på att i takt med att samhället förändras har barnböcker inkluderat fler svåra ämnen. När vi analyserar böckerna finner vi, som tidigare nämnt, inte mycket kring sexualitet vilket motsäger Işitan, om sexualitet räknas som ett svårare ämne. Vi kan se några olika anledningar till detta. En förklaring till det skulle kunna vara att författarna fokuserar på att ge andra budskap med böckerna. Så som *Mamma Mu simmar* och *Här kommer MC-polisen* som ger bilden av att det är okej att följa sina drömmar, eller *Bu och Bä får besök* och *Den försvunna staden* som har ett budskap om att man ska hjälpa andra eller slutligen *Födelsedagsmysteriet* som uppmanar barn att det inte bara är vuxna som kan lösa problem, utan även de själva. Författarna kan även ha gjort ett aktivt val att utesluta ämnet sexualitet då de anser att detta ämne inte är lämpligt för barn. Tyvärr kan vi endast spekulera kring detta då vi inte har möjlighet att ta reda på författarnas tanke.

Avsaknaden av sexualitet kan även bero på vår egna kodningsmall. Vi utformade denna med hjälp av Nikolajevas ramar, men stor fokus låg redan i hennes forskning på kön och könsroller. Detta kan därför ha försvårat det för oss när vi letat efter sexualitet. När vi upptäckte att vi inte fann mycket inom ämnet gjorde vi ett aktivt val att ändå behålla vår kodningsmall då vi fann det intressant att analysera avsaknaden av ämnet.

När vi kodar *Bu och bä får besök* finner vi inga antydningar på sexualitet. Det vi vet är att det är en pojke och en flicka. Vi vet att de bor i ett hus och att de har en relation där de kan byta om i samma rum, då vi ser i boken hur Bu byter till pyjamas framför Bä. Det vi även vet är att de inte sover i samma säng. Vår egen erfarenhet säger att de antingen är syskon eller att de är tillsammans, då de bor i samma hus, men detta är ingenting som är uttalat.

I *Mamma Mu simmar* finner vi inga antydningar hos huvudpersonerna angående sexualitet. Däremot finner vi mer information angående andra karaktärer genom bilderna. Vi har tidigare nämnt bonden och hans fru. Vi finner även en kvinna som vi tolkar är en mamma med två barn. Detta tolkar vi baserat på egen erfarenhet av hur en mamma ska vara: hon har endast ögonen på sina barn och inte på Mamma Mu, hon har en kropp som framhäver kvinnliga drag och hon är lik de två barnen som hon leker med. Vad detta säger angående hennes sexualitet är egentligen inte mycket då hon skulle kunna vara ensamstående, eller ha antingen en kvinnlig eller manlig partner.

Vidare ser vi i vår analys män och kvinnor i alla olika storlekar och former. Ser vi till utseende uppfyller inte alla på bilden det samhällseliga idealet. Det är en stor variation av människor, men de enda som vi kopplar tillsammans på ett möjligtvis mer sexuellt vis är kvinnan med det röda läppstiftet och kurvor som ser upp på mannen med musklerna. Som vi beskrivit i teorin, handlar sexualitet inte endast om den fysiska akten utan även utseendemässigt vad som anses attraktivt eller inte (Mattsson 2010). Detta är utifrån våra spekulationer och inte utifrån vår kodningsmall. Vi tolkar utifrån våra egna erfarenheter av vad samhället anser attraktivt samt med hjälp av vår teori, den utseendemässiga kopplingen till sexualitet mellan ovanstående karaktärer (ibid.).

Födelsedagsmysteriet är den enda bok som direkt berör ämnet sexualitet. I boken utspelas en kyss som en undanmanöver för en tjuv att stjäla ett halsband. Kyssen är dessutom emellan två kvinnor. Vi har dock inte gått in djupare på våra tankar kring Lasse och Majas relation. I boken beskrivs de som klasskompisar, vilket vi accepterade omgående och läste vidare. I efterhand började vi fundera kring om de visade tendenser på att vara mer än kompisar, men fann det svårt att uttyda då vårt omdöme begränsas av medvetenheten av bokens målgrupp och karaktärernas ålder, vilka är 10 år gamla. Vi tänker att om boken istället hade haft en äldre målgrupp tror vi sexualitet hade berörts mer samt tydligare synliggjorts. Detta på grund av intresset hos ungdomar grundat i exempelvis pubertet.

I *Den försvunna staden* och *Här kommer MC-polisen* finner vi ingen koppling till sexualitet, varken utifrån vår kodningsmall, vår teori eller våra egna spekulationer. Vi anser att det finns möjligheter för dem att ha med kopplingar då Elien är en äldre huvudkaraktär och chansen att han har en relation är större. Detta hade de exempelvis kunnat benämna när Elien i *Den försvunna staden* pratar om sina nära och kära. Detta sagt så är det inte nödvändigt för alla böcker att diskutera ämnet sexualitet. Gör det inget för historien kan det vara så att författaren hellre fokuserar på budskapet och handlingen än karaktärernas sexuella läggning.

Utifrån vad vi fått för resultat i analysen finns tendenser på att barnböcker upprätthåller könsroller. Det är exempelvis en markant skillnad mellan hur pojkar och flickor är klädda. Barnet kanske inte lägger vikt vid denna skillnad, utan lär sig omedvetet vad som förväntas av honom eller henne genom språk och bild i barnböckerna som konstruerar en form av verklighetssyn (Wennerberg, 2010). Som Mattsson (2010) vidare beskriver påverkas barn av dessa sociala konstruktionerna, genom att barnen lär sig vad som är feminint och maskulint och vilken kategori de tillhör och ska agera efter (ibid.).

Vi ser dock även tendenser på att det håller på att ske en utveckling. Denna utveckling kan som Kåreland (2008) beskriver bero på att de önskvärda värderingarna samhället vill pränta in i barn har förändrats och börjar gå närmare en mer neutral bild. Men denna förändringen var dessvärre inte markant i vår undersökning, vilket vi tidigare varit inne på.

Vidare forskning

Avslutningsvis tror vi att vårt resultat hade varit avsevärt annorlunda om vi hade haft ett intersektionellt perspektiv, som Lester (2013) bekräftar i sin forskning kring intersektionellt perspektiv i barnböcker. När vi exempelvis kodade *Födelsedagsmysteriet* såg vi att illustratören hade tagit med karaktärer av olika ursprung, vilket visar på att samhällsförändringarna har påverkat författaren på det vis att han vill föra vidare en öppnare bild till barn, angående etnicitet. Men eftersom detta inte var vad vi kodade efter kunde vi inte räkna in denna öppenhet i vårt resultat. Vidare forskning hade därför kunnat vara att göra om vår undersökning, fast med ett intersektionellt perspektiv. Vi tror att det hade kunnat ge ett annorlunda resultat och även öppnat upp möjligheten att gå djupare in på bland annat maktstrukturer.

Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Peter Ahrne, Göran & Svensson, Peter red. *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Boréus, Kristina (2015) Texter i vardag och samhälle. I Peter Ahrne, Göran & Svensson, Peter red. *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber AB

Braid, Christine, & Finch, Brian (2015), "Ah, I Know Why...": Children Developing Understandings through Engaging with a Picture Book, *Literacy*, 49 (3): 115-122

Bryman, Alan (2014) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Stockholm: Liber AB

Danielson, Anna T. & Hast, Ylwa Li (2016) "I normala fall gillar tjejer killukt": Naturkunskapens sexualitets- och relationsundervisning analyserad ur ett heteronormativitetsperspektiv. *Nordina: Nordic Studies in Science Education*, 12 (1): 21-35

Davidsson, Ida (2006) *Manligt och kvinnligt för barn Könsroller i 1980- och 2000-talets svenska bilderböcker*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/bibliotekshögskolan

DeWitt, Amy L, Cynthia M. Cready & Rudy Ray Seward (2013) Parental Role Portrayals in Twentieth Century Children's Picture Books: More Egalitarian or Ongoing Stereotyping? *Sex Roles*, 69 (1/2): 89-106

Edberg, Maja (2008) *Populära bilderböcker och genus: Genusstrukturerna i de mest utlånade bilderböckerna 2007*. Borås: Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap/bibliotekshögskolan

Gilmore, Linda, & Howard, Glenn (2016) Children's Books that Promote Understanding of Difference, Diversity and Disability, *Journal Of Psychologists & Counsellors In Schools*, 26 (2):218-251

Gritter, Kristine, Deborah Vriend Van Duinen, Kimberly Montgomery, Devony Blowers & Dan Bishop (2017) Boy Troubles? Male Literacy Depictions in Children's Choices Picture Books, *The Reading Teacher*, 70(5): 571–581

Isitan, Sonnur (2016) Illustrated Storybooks for Preschool Children Published in Turkey between 1980-2013: A Study Based on Preschool Education Reforms, *Educational Sciences: Theory And Practice*, 16 (2): 669-690

Kåreland, Lena (2008) Barnlitteraturens utveckling i Sverige (<http://litteraturbanken.se/#!/presentationer/specialomraden/BarnlitteraturensUtvecklingISverige.html> Hämtad: 2017-03-14)

Landström, Lena (2006) *Bu och Bä får besök*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Levandehistoria (2017) Tidslinje (<http://www.levandehistoria.se/hbtq/elise-ottesen-jensen-ottar-rattigheter-och-upplysning-kring-sexualitet> Hämtad: 2017-03-14)

Lester, Jasmine Z (2013) Homonormativity in Children's Literature: An Intersectional Analysis of Queer-Themed Picture Books, *Journal of LGBT Youth*, 11 (3):244–275

Mattsson, Tina (2010) *Intersektionalitet i socialt arbete*. Malmö: Gleerups Utbildning AB

Nikolajeva, Maria (2000) *Bilderbokens pysselbitar*. Lund:Studentlitteratur

Nikolajeva, Maria (2004) *Barnbokens byggklossar*. Lund:Studentlitteratur

Norlin, Arne (2012) *Här kommer MC-polisen*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Populärhistoria (2008) Kvinnliga präster 1958 – ett omstritt beslut (<http://popularhistoria.se/artiklar/kvinnliga-praster-1958-ett-omstritt-beslut/> Hämtad: 2017-04-27)

Regeringen (2014) Ny lagstiftning om partnerskap och adoption - ett exempel ur verkligheten. (<http://www.regeringen.se/sa-styrs-sverige/lagstiftningsprocessen/ett-exempel-ur- verkligheten/> Hämtad 2017-03-15)

Salmson, Jo (2007) *Den försvunna staden*. Stockholm: Bonnier Carlsen bokförlag

SFS 1994:1117 Lagen om registrerat partnerskap

SFS 2008:567 Diskrimineringslagen

SFS 2009:181 Lag om ändring i äktenskapsbalken

SFS 2009:260 Lag om ändring i lagen om registrerat partnerskap

Sigmon, Miranda L, Mary E. Tackett & Amy Price Azano (2016) Using Children's Picture Books about Autism as Resources in Inclusive Classrooms, *Reading Teacher*, 70 (1): 111-117

Villarreal, Alicia, Sylvia Minton, & Miriam Martinez (2015) Child Illustrators: Making Meaning through Visual Art in Picture Books, *Reading Teacher*, 69 (3): 265-275

Wennerberg, Søren Barlebo (2010) *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber AB

Widmark, Martin (2012) *Födelsedagsmysteriet*. Stockholm: Bonnier Carlsen Bokförlag

Wieslander, Jujja (2014) *Mamma Mu simmar*. Stockholm: Natur & Kultur

Bilaga

Arbetsmetod kodning

Uppslag 1

Fråga 1:

- A.
- B.
- C.
- D.

Fråga 2:

- A.
- B.
- C.
- D.

Fråga 3:

- A.
- B.
- C.
- D.

Man:

(motsägande egenskaper:)

Kvinna:

(motsägande egenskaper:)

Handlingsförlopp: manligt/kvinnligt